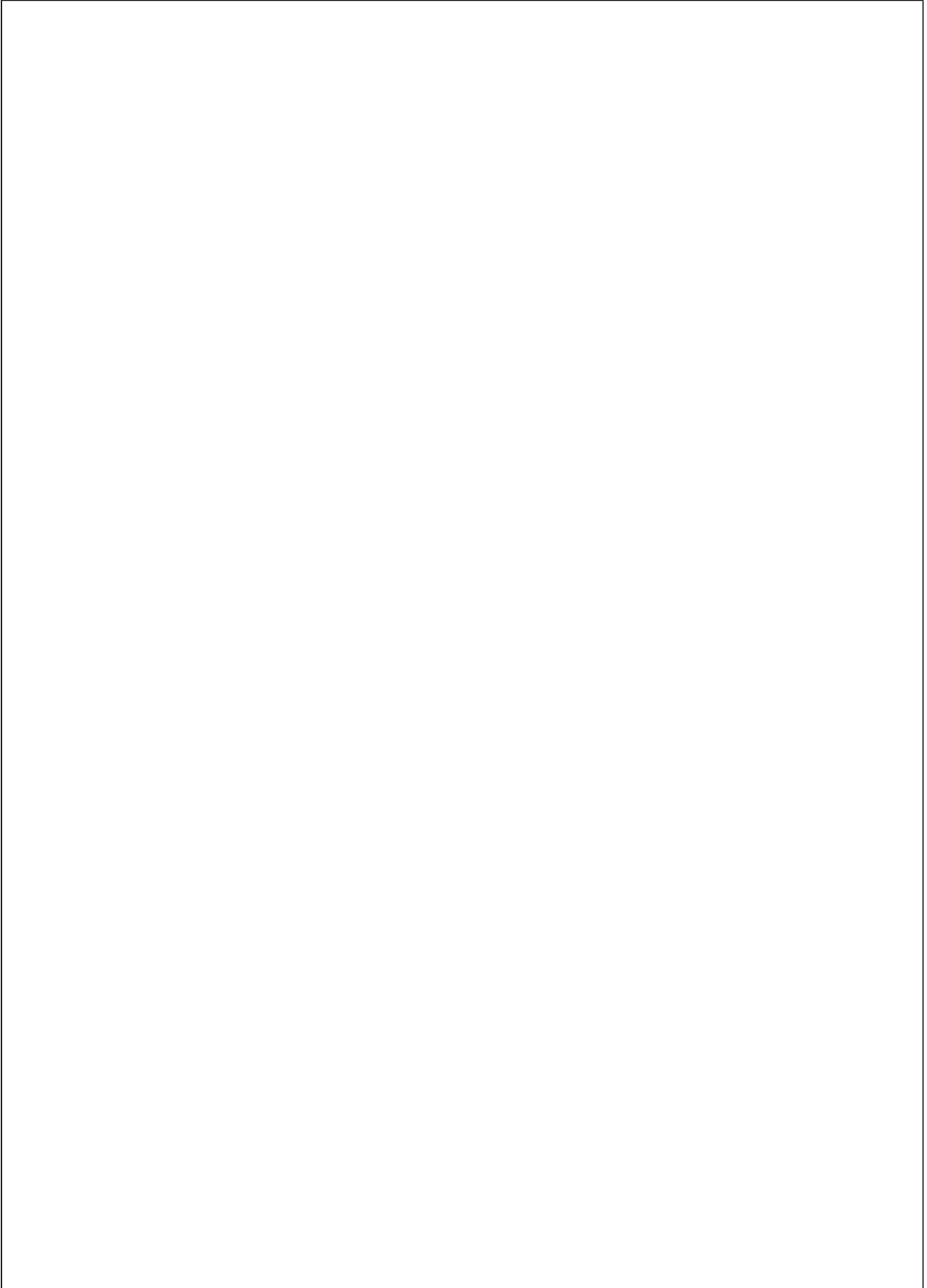

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/162674,Pawel-Was-Ofiara-Zbrodni-Katynskiej-Stefan-Szletynski-18931940.html>
01.03.2026, 08:01

Paweł Wąs: Ofiara Zbrodni Katyńskiej. Stefan Szletyński (1893–1940)

Jedną z ofiar Zbrodni Katyńskiej był pochodzący z Łodzi por. Stefan Szletyński. Jego sylwetkę warto przybliżyć w szerszej perspektywie, uwzględniającej losy dwóch rodzin o silnych tradycjach patriotycznych, zaangażowanych w działalność niepodległościową i współtworzących harcerstwo na terenie odrodzonej Polski.

11.04.2022

„Ojciec mój był w niewoli rosyjskiej, potem w obozie w Katyniu”

Jesienią 1949 r. w Łodzi powstała konspiracyjna organizacja młodzieżowa, której głównym celem miało być odkłamywanie komunistycznej propagandy oraz zwalczanie Związku Młodzieży Polskiej indoktrynującego uczniów i nauczycieli. Sprzeciw budziła również zależność Polski od Związku Sowieckiego. Dowódcą tajnego związku, liczącego dziesięcioro uczniów w wieku 15–17 lat, został Andrzej Szletyński. Członkowie „Związku Białej Tarczy”, bo taką nazwę przyjęła organizacja, prowadzili głównie działania propagandowe poprzez kolportaż ulotek i gazetki „Zarzewie”. W wyniku intensywnych działań komunistycznej bezpieki organizacja została rozbita pod koniec czerwca 1950 r., a jej członkowie aresztowani. Po ciężkim śledztwie odbyła się rozprawa przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Łodzi. W jej trakcie Andrzej Szletyński nie wykazał skruchy, uzasadniając swe działania niechęcią do Sowietów: „Organizacja ta miała na celu walkę ze Związkiem Radzieckim, więc zgodziłem się należeć do niej, ponieważ śmierć ojca przypisywałem także Związkowi Radzieckiemu. [...] Ojciec mój był w niewoli rosyjskiej, potem w obozie w Katyniu, a ponieważ wojska niemieckie nie posuwały się tak szybko, więc byłem przekonany, że mord w Katyniu, gdzie zginął i mój ojciec, został dokonany przez Związek Radziecki. [...] Dziś również uważam, że działaliśmy słusznie. O przekonaniu mordu w Katyniu doszedłem na podstawie prasy wychodzącej w naszym kraju”.

30 listopada 1950 r. zapadł wyrok. Andrzej Szletyński został skazany na piętnaście lat więzienia. Na niezłomną postawę chłopca miały wpływ losy jego ojca Stefana...

Ofiara krwi pod Konarami

Szletyńscy byli rodziną o wspaniałych patriotycznych tradycjach. Nestor rodu, Ludwik, pochodził z Królewca. Kształcił się w korpusie kadetów, a następnie skończył podchorążówkę. Był żołnierzem jednego z pułków Królestwa Polskiego. W Łodzi osiedlił się w połowie XIX w. Jednym z dwanaścioro jego dzieci był Mikołaj, kolejarz. Ze względu na swą profesję, dość często zmieniał miejsce zamieszkania. Z jego małżeństwa z Zofią z Daszewskich urodziło się czworo dzieci: Halina (1888), Stefan (1893), Jerzy (1894), Aleksandra (1895). W 1895 r. rodzina Mikołaja Szletyńskiego osiadła... w Łodzi, początkowo przy ul. Srebrnej, a następnie Nawrot 54. Jerzy i Stefan znaleźli się wśród założycieli łódzkiego harcerstwa. Chłopcy brali udział w pierwszych kursach instruktorskich prowadzonych przez Andrzeja Małkowskiego, twórcę polskiego skautingu. Wraz z przyjaciółmi stanowili trzon drużyny nazwanej później 2. Łódzką Drużyną Harcerską im. mjr. Waleriana Łukasińskiego. Jerzy Szletyński został jej pierwszym drużynowym, zaś we wrześniu

1913 r. stanął na czele łódzkiego skautingu. Jesienią 1914 r., w związku z akcją werbunkową komendantury wojsk polskich ulokowanej przy ul. Mikołajewskiej 44, zgłosiła się grupa czterdziestu starszych skautów. Przydzielono im zadanie ochrony sztabu werbunkowego. 15 października Jerzy udał się do koszar. Na skutek zmiany sytuacji wojennej, oddziały strzeleckie wkrótce opuściły Łódź, a wraz z nimi, na czele plutonu skautów, w dniu 28 października wymaszerował Jerzy Szletyński. Po wcieleniu do batalionu uzupełniającego Legionów Polskich pluton uczestniczył w bitwie pod Krzywopłotami 17-18 listopada 1914 r. Następnie wszedł w skład 5. pp Legionów. Po bitwie pod Łowczówkiem Szletyński został mianowany sierżantem, po bojach nad Nidą awansował do stopnia starszego sierżanta. 23 maja 1915 r., prowadząc pluton do ataku w bitwie pod Konarami, został ciężko ranny w głowę. Pomimo pomocy lekarskiej otrzymanej w polowym lazarecie, nie odzyskał przytomności. Zmarł rankiem 25 maja 1915 r. Jego szczątki spoczywają w zbiorowej mogile legionistów poległych w bitwie pod Konarami, utworzonej na skraju lasu pod Beradzem. Pośmiertnie został odznaczony Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari (1923) oraz Krzyżem Niepodległości (1931).

Harc mistrz Szletyński

Stefan Szletyński w latach 1903-1909 uczęszczał do Szkoły Handlowej Kupiectwa Łódzkiego. Następnie wyjechał do Belgii, gdzie uczył się w Kolegium oo. Józefitów w Maison de Melle pod Gandawą. W lipcu 1911 r. wstąpił na Wydział Elektrotechniczny Politechniki przy Uniwersytecie Katolickim w Louvain, jednak po dwóch latach, z uwagi na ciężkie warunki materialne, musiał przerwać studia. Powrócił do Łodzi, gdzie podjął pracę w Towarzystwie Akcyjnym Borkowskiego. Po wybuchu wojny stracił posadę w wyniku redukcji personelu. Od marca 1914 r. działał w Milicji Obywatelskiej. W latach 1915-1916 pracował w Komitecie Obywatelskim m. Łodzi. We wrześniu 1916 r. otrzymał posadę w Gimnazjum Filologicznym A. Zimowskiego jako nauczyciel matematyki.

Już od 1906 r. Stefan Szletyński związał się z ruchem niepodległościowym. W kolejnych latach był członkiem Stowarzyszenia „Spójnia”, POW, Narodowego Związku Chłopskiego i Narodowego Związku Robotniczego. W trakcie służby w Okręgu IV A POW używał pseudonimów „Jasieniec” i „Żałuski”. Ukończył szkołę podchorążych POW w Łodzi z wynikiem dobrym. Przed wybuchem I wojny światowej, idąc w ślady młodszego brata Jerzego został skautem. Praca w harcerstwie pochłonęła go całkowicie. Od marca do września 1916 r. był drużynowym 2. Łódzkiej Drużyny Harcerskiej im. mjr. Waleriana Łukasińskiego, pełniąc jednocześnie funkcję komendanta Okręgu VII Polskiej Organizacji Skautowej. W dniach 1-2 listopada 1916 r. uczestniczył w Warszawie w zjeździe, na którym nastąpiło połączenie działających w Królestwie organizacji skautowych w ZHP. W tym czasie objął funkcję komendanta Okręgu Łódzkiego VI A (męskiego) ZHP. Jesienią 1918 r., po zmianie struktury organizacyjnej ZHP w Królestwie Polskim, został inspektorem Okręgu Łódzkiego Męskiego. W dniach 1-2 listopada 1918 r. uczestniczył w Zjeździe Zjednoczeniowym w Lublinie. W tym samym miesiącu z grupą łódzkich harcerzy brał udział w rozbrajaniu Niemców.

Wkrótce zrezygnował z kierowania Okręgiem Łódzkim i 22 listopada 1918 r. wstąpił do Batalionu Harcerskiego w Warszawie, którym dowodził por. Tadeusz Młodkowski. Po przeszkoleniu i zaprzysiężeniu harcerze pełnili warty przy dowództwach wojskowych i ważnych obiektach, takich jak gazownia, elektrownia, magazyny wojskowe. W Batalionie Harcerskim Stefan Szletyński służył w stopniu szeregowego. W kwietniu 1919 r. batalion przestał istnieć, a Szletyński od maja do września 1919 r., po awansie na plutonowego, kierował Główną Stacją Meteorologiczną w Łucku. Od września 1919 r. do lutego 1920 r. służył w 2. grupie lotniczej, od lutego do lipca 1920 r. jako referent oświatowy w 1. pułku lotniczym. 12 listopada 1919 r. otrzymał stopień przodownika, z

zaliczeniem służby od 15 listopada 1916 r.

W czasie wojny polsko-bolszewickiej był, w stopniu sierżanta, dowódcą Pomorskiej Kompanii Harcerzy w Pucku. W skład jednostki, utworzonej 21 lipca 1920 r., weszli uczestnicy kolonii harcerskiej zorganizowanej w tym mieście oraz kursu instruktorskiego Okręgu Warszawskiego w Karwi. 10 września 1920 r. mianowany do stopnia podchorążego. Od 15 września do 20 listopada 1920 r. przydzielony jako dowódca plutonu harcerskiego do Kompanii Sztabowej Dywizji Ochotniczej. 20 listopada 1920 r. Szletyński został przeniesiony do rezerwy, po czym objął kierownictwo założonej przez gen. Józefa Hallera bursy harcerskiej w Grodzisku pod Warszawą. W listopadzie 1920 r. wybrano go do Zarządu Patronatu Okręgu Łódzkiego ZHP, a następnie został komendantem Łódzkiej Chorągwi Męskiej. 15 grudnia 1920 r. uzyskał stopień podharcmistra, a po zmianie systemu stopni instruktorskich awansował do stopnia harcmistrza. W lutym 1921 r. przeniósł się do Łodzi, gdzie podjął pracę nauczyciela matematyki w Gimnazjum Filologicznym Tomaszewskiego. Ponownie zaangażował się w pracę w łódzkim harcerstwie, jednak już jesienią zrezygnował z funkcji komendanta Łódzkiej Chorągwi Męskiej i przeniósł się do Warszawy, gdzie został zatrudniony jako pomocnik referenta w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

W dalszym ciągu oddany był pracy harcerskiej jako członek Komisji Regulaminowo-Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej, referent Chorągwi Łódzkiej przy Głównej Kwaterze Męskiej, członek Sądu Harcerskiego przy Naczelnictwie ZHP, kierownik Wydziału Prasowego przy Głównych Kwaterach Męskiej i Żeńskiej, referent Koła Przyjaciół Harcerstwa przy Naczelnictwie, członek Komitetu Prób Instruktorskich. Był komendantem II Zjazdu Walnego ZHP, który odbył się w dniach 29–30 grudnia 1921 r. we Lwowie. W 1923 r. poślubił Jadwigę Wocalewską, wiążąc się tym samym z innym niezwykle zasłużonym i zaangażowanym w sprawy kraju łódzkim rodem.

Siostry Wocalewskie

Głową rodziny był Bolesław Tadeusz Wocalewski, znany pedagog, nauczyciel języka polskiego i kierownik szkoły powszechnej, która początkowo mieściła się w jego domu – kamienicy przy ul. Konstantynowskiej 51. Tam też prowadził własne wydawnictwo; jest autorem elementarza i podręczników szkolnych *Strzecha rodzinna*. Wocalewski był również jednym z pierwszych opiekunów rodzącego się polskiego ruchu harcerskiego. Z małżeństwa z Anną z Zakrzewskich urodziły mu się cztery córki: Maria (1885), Anna (1889), Zofia (1894), Jadwiga (1895) oraz syn Jan (1900). Z wyjątkiem Anny, siostry Wocalewskie zaangażowane były w tworzenie i działalność łódzkiego skautingu od początku, tj. od 1911 r.

Najstarsza, druhna Maria, była postacią niezwykle rozpoznawalną. Posiadała stopień harcmistrzyni Rzeczypospolitej, do którego jako jedna z czterech instruktorek w kraju została awansowana w wyniku reformy stopni harcerskich w 1927 r. Z czasem stopień ten, nadany tylko raz dwunastu instruktorkom i instruktorom ZHP, stał się stopniem honorowym wyróżniającym założycieli harcerstwa polskiego. Za swą służbę uhonorowana została Odznaką „Wdzięczności” za udział w tworzeniu polskiego ruchu skautowego, Odznaką XXV-lecia ZHP za wybitne zasługi dla harcerstwa oraz Honorowym Krzyżem Harcerzy z Czasów Walk o Niepodległość.

Fragment artykułu z „Biuletynu IPN” nr 4/2022

► [Czytaj całość w załączniku](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

